

Jan Pasveer, een leven vol muziek

't Komt allemaal niet vanzelf

Drenthe
talent

38

Op zondag 1 februari 1998 zal ter gelegenheid van haar zestigste verjaardag voor Hare Majesteit de Koningin een speciale kerkdienst in de Westerkerk in Amsterdam gehouden worden. Voorganger is dominee Nico ter Linden en het Westerkerkkoor en het Bachorkest zullen onder leiding van

Jan Pasveer Cantate 150 "Nach dir Herr verlangt mich" van Johann Sebastian Bach vertolken. Aldus meldt mij Jan Pasveer uit Zaandam, die ik met zijn vrouw Ini Pasveer-Menkveld ontmoet in hotel-restaurant Talens in Coevorden. Het is vrijdagmiddag 9 januari 1998.

Jan Pasveer werd geboren in 1933 in Coevorden in een gezin van drie kinderen. Zijn vader, die met petroleum ventte, was jarenlang ziek en overleed in 1953. Moeder Pasveer was dus vader en moeder tegelijk en zorgde overal voor. Het gezin werd financieel gesteund door de gereformeerde diaconie en hield zich verder op de been met het bezorgen van kranten en het voortzetten van de petroleumhandel. Zo moest Jan tot zijn vijftiende jaar elke dag na schooltijd met de "pietereuliekar" bij de klanten langs.

Schippersorgeltje

Jans muzikale kwaliteiten kwamen al vroeg tot uiting. Jufrouw Brouwer, die (toen al!) op de lagere school een piano bespeelde en in alle klassen muziekles gaf, ging er later prat op Jan "het vak" geleerd te hebben. Hij werd als jongste lid toegelaten tot de "Coevorder Harmonie" en speelde daar corno, bugel en trompet. Maar zijn belangrijkste instrument was toch het schippersorgeltje, een harmonium, dat een familielid bij het gezin had achtergelaten. Jan speelde hierop zo meeslepend, dat dominee Schouten de hervormde kerkorganist Willem Hendrik Zwart op hem attent maakte. Zwart gaf hem daarna jarenlang gratis les op het orgel van de hervormde kerk.

Jan bezocht inmiddels de Christelijke ULO school en toen hij na drie jaar zijn diploma behaalde, kon hij direct aan 't werk als jongste bediende bij de Rotterdamse Bank. Daar had zijn moeder voor gezorgd. Het was nu 1948 en Jan verdiende f 50,- per maand, welk bedrag geheel besteed werd aan het gezin. Een van zijn dagelijkse taken was het per fiets rondbrengen van wissels en bankafschriften. Hij probeerde altijd zo snel mogelijk klaar te zijn, want dan was er nog wat tijd over om even op het orgel van de gereformeerde kerk te spelen. Hier was hij namelijk (15 jaar oud!) organist voor de middagdiensten geworden. Niet voor de morgendiensten, want die begeleidde hij nog eerder in de hervormde kerk in Oosterhesselen.

Jan werd ook al vroeg koordirigent. Tijdens een van zijn bezoeken voor de bank ontmoette hij evangelist Nijen Twilhaar in Dalerpeel en vroeg hem even op het orgel in de kerk te mogen spelen. Nijen Twilhaar was erg onder de indruk en informeerde na afloop: "Dirigeer je ook?" Jan antwoordde: "Nee, nooit gedaan, maar ik heb wel eens op 't orgel een koor begeleid." Dat was voor de evangelist voldoende en zo werd Jan dirigent van 't Dalerpeelse koor "Soli Deo Gloria". Het volgende jaar (1949!) behaalde hij met dit koor een eerste prijs en nu werd hij ook dirigent in Zwinderen en Oosterhesselen. En daar bleef het niet bij. Jan ging privé-orgellessen geven en al gauw overtroffen zijn extra inkomsten het salaris van de bank. "Jongen, ga jij maar in de muziek", zei moeder, toen Jan f 100,- per maand extra binnenbracht en het razend druk kreeg. Hij gehoorzaamde graag, nam ontslag en kreeg nu nog meer leerlingen en koren. Als hij weer eens zakgeld nodig had, componeerde hij voor een van zijn koren voor f 5,- een nieuw lied.

Het gezin woonde aan de Van Heutszsingel in een groot huis, waarvan twee kamers, een alkoof en een keuken ge-

huurd werden. De alkoof diende als slaapkamer voor de jongens en 't was steeds erg behelpen in de beschikbare ruimte. Tegenover de gereformeerde kerk aan dezelfde singel woonde de familie Menkveld, die 't aanzienlijk beter had en waarvan dochter Ini de gymnasiumafdeling van het Coevorder lyceum bezocht. Omdat Jan bevriend was met haar broer, kwam hij ook veelvuldig in contact met diens zuster en dat beviel beiden bijzonder goed. Dat kon echter nog niet verhinderen, dat Ini na het behalen van haar gymnasiumdiploma haar eigen weg ging. Ze wilde wel eens iets anders. Ze solliciteerde bij de Nederlandse Handel Maatschappij in Amsterdam, werd daar aangenomen als typiste en ging op kamers wonen. Dat was wel even wennen voor het plattelandsmeisje. "In Amsterdam lopen alle mensen hard!", zei ze, toen kennissen in Coevorden naar haar bevindingen vroegen. Ini kwam regelmatig terug om haar ouders te bezoeken en daardoor ontmoette ze Jan steeds veelvuldiger. Deze besloot na verloop van tijd lidmaat van de gereformeerde kerk te worden en bezocht dus de belijdeniscatechisatie. Kort voor het beslissende jawoord werd hem een wel heel bijzondere voorwaarde gesteld. Hij moest zijn organistenfunctie in Oosterhesselen opgeven, want het gaf geen pas, dat een belijdend lid van de gereformeerde kerk de diensten van een vrijzinnige gemeente begeleidde. Jan voldeed aan die eis, omdat hij vastbesloten was belijdenis te doen, maar hij vergat het nooit meer. Er bloeide wat moois op tussen Ini en Jan en hij solliciteerde nu als organist bij de gereformeerde kerk in Zaandam. Hij

werd tegen een jaarlijkse vergoeding van f 150,- aangenomen en kon nu in de weekeinden de kamer van Ini bezoeken. Op maandag reisde Jan dan weer naar Coevorden om aan zijn overige verplichtingen te voldoen. Langzamerhand verlegde hij nu zijn werkterrein. Er kwam ook in de Zaanstreek belangstelling voor zijn muzikale kwaliteiten en

als hij er hier een koor of corps bij kreeg, zegde hij er een in Zuidoost-Drenthe op.

In november 1953 moest hij in militaire dienst en werd reserve-officier. Als zodanig verdiende hij een redelijk goed salaris en beschikte daardoor met wat passen en meten ook over genoeg vrije tijd om koordirectie te gaan studeren bij Henri Geraedts in Den Haag. Hij hield zo veel mogelijk koren en gezelschappen in de Zaanstreek aan. Afgezwaaaid in 1955 deed hij met goed gevolg staatsexamen Koordirectie en Schoolmuziek en kon daardoor ook les gaan geven aan middelbare scholen in Amsterdam, Zaandam en Purmerend. In 1956 trouwden Ini en Jan en vestigden zich op kamers in Zaandam.

Koordirectie

Vijf jaar later werd Jan Pasveer, achtentwintig jaar oud, benoemd tot directeur van de gemeentelijke Muziekschool in Zaandam, toen een kleine school met driehonderd leerlingen. Dat had toch nog wel wat voeten in aarde, want een gereformeerde directeur lag bij sommige raadsleden in het "rooie" Zaandam wel wat ongemakkelijk. Maar Jan functioneerde goed en de vooroordelen waren snel verdwenen. Jan studeerde verder, de jaren door. Orgel bij Cor Kee, zang

Voor 5 gulden een nieuw
lied componeren

Drenthe

39

Met de 'pietereuliekar'

bij Lenie Henning, cello bij Corrie Jansen-Reder, orkestdirectie bij Jaap Spaanderman. Hij volgde ook de internationale dirigentencursus van de N.R.U. onder leiding van Jean Fournet. In 1969 werd hij hoofdvakleeraar koördirectie aan het Sweelinck Conservatorium in Amsterdam.

Zijn grote passie bleef steeds het dirigeren. Twintig jaar geleden, toen hij een zondagavondprogramma voor de I.K.O.N. presenteerde en de vraag eens een eigen Zaandams Cantatekoor en -orkest te willen dirigeren bevestigend beantwoordde, werd een dergelijk gezelschap prompt tot leven gewekt. Jan werd uiteraard dirigent, selecteerde persoonlijk koor- en orkestleden en stelde als voorwaarde, dat de concerten, die elke zaterdagmiddag gegeven werden, gratis toegankelijk zouden zijn. Als lokatie koos men de Bullekerk in Zaandam, waar volgens de overlevering eens een bul(stier) een zwangere vrouw op de horens nam, waarop een spontane keizersnedegeboorte volgde. De concerten in deze hervormde kerk werden en worden heel goed bezocht, beter dan de diensten de dag daarna.

In de Westerkerk in Amsterdam dirigeert Jan Pasveer het Westerkerkkoor en het Bachorkest, die eenmaal per maand op zondagavond aan een cantatedienst meewerken. Het zijn dit koor en dit orkest, die voor Hare Majesteit zingen en spelen. "Nach dir Herr verlangt mich!".

Jan Pasveer is in 1994 met de V.U.T. gegaan en bereikte in februari de pensioengerechtigde leeftijd. Hij is jurylid bij diverse koorfestivals in

binnen- en buitenland en examineert regelmatig bij Staatsexamens muziek. Hij is voorzitter van de Muziekcommissie van de K.C.Z.B., voorzitter van de sectie Muziek van de Culturele raad Noord-Holland en adviseur van het Anjerfonds. Hij publiceerde veel artikelen op zijn vakgebied, schreef het boek "Koorkunde" en componeerde koorwerken en kerkmuziek, waaronder Lied 73 uit het Liedboek voor de Kerken. Hij is officier in de Orde van Oranje Nassau bij bevordering én voorzitter van de "Club van Zwagers". Laatstgenoemde functie dankt hij aan de omstandigheid, dat Ini zeven zusters en één broer heeft, hetgeen een aanzienlijke hoeveelheid zwagers heeft opgeleverd. De jaarlijkse onderlinge samenkomsten worden steeds op hoge prijs gesteld.

Jan Pasveer is dus nu vierenzestig jaar. Hij ziet er goed uit - colbertjasje met onderscheidingsteken, wit overhemd, vlinderdasje, korte baard en dito snor, zware wenkbrauwen, weelderige haardos tot ver in de nek, bril. Wat wijsgerig kunstenaarstype. Ini is de kordate vrouw, die duidelijk bij hem past; kleiner, modern kapsel, mooie smalle oorhangers, smaakvol pakje, helderblauwe ogen achter grote brillenglazen. Ik vuur mijn vragen af.

Hoe was de overgang indertijd van Coevorden naar Zaandam?

Jan: "'t Was wel even wennen, vooral aan de mentaliteit. Een Drent zegt niet zo veel en een Zaankanter zegt alles, maar hij meent 't vaak niet letterlijk. Ik werd toch wel direct geaccepteerd. Dankzij mijn lidmaatschap van de Rotary maakte ik veel "vrienden" van diverse pluimage. Toen we pas getrouwd waren en op kamers woonden, wilde Ini nog wel terug. 't Was heel erg kaal in Zaandam toen, want in de oorlog waren alle bomen gekapt."

Ini: "Ik heb pas het huishouden leren doen, toen ons eerste kind kwam. Daarvoor werkte ik nog. We hadden niet veel; ons bestek stamde uit het leger. Dat had Jan meegenomen. In 't begin kon ik niet erg wennen aan de Zaandammers. Ze wilden direct alles weten, waren erg nieuwsgierig. Ik ben nu ook nieuwsgierig geworden. Ik ben ook een Zaandammer."

Jan: "Je weet wat je aan ze hebt. Zaandammers laten het achterste van hun tong zien, maar dat heeft ook zijn nadeelen. Ze beloven te gemakkelijk en soms zijn ze grof."

Is muziek je passie?

Jan: "Ja, maar eerst komen Ini en de kinderen. Onze beide dochters zijn ook de muziek ingegaan. De oudste is harpiste en doctorandus in de muziekwetenschappen. De tweede is de beste fluitiste ter wereld en werkt en woont in Duitsland samen met Karlheinz Stockhausen, een van onze grootste hedendaagse operacomponisten. Onze zoon is het meest begaafd; hij is erg muzikaal en schildert, maar hij verdient zijn brood als bedrijfsarts."

En hoe is het met jou, Ini, ten aanzien van de muziek?

Ini: "Jan is mijn passie. Zingen met Pasveer, dat is pas sfeer!, zeg ik altijd maar. Ze zagen mij vroeger na afloop van een concert natuurlijk nooit staan, maar ik heb daar niet erg onder geleden, hoor. Ik studeerde thuis voor mezelf kunstgeschiedenis bij de L.O.I. en 'k heb ook nog

een cursus schrijven gevolgd. Toen de jongste naar de middelbare school ging, ben ik faculteitssecretaresse aan de V.U. geworden. Dat heb ik veertien jaar gedaan."

Hoe is 't inmiddels met de kerkgang?

Jan: "De eerste vijftien jaren waren er redelijk goede predikanten in Zaandam. Daarna zagen we het niet meer zo zitten maar gelukkig kwamen er moderne theologen als Kuitert. Het instituut kerk zei ons niet veel meer, tot we in contact met Ter Linden kwamen. Daar gaan we nu regelmatig naar de kerk. Door de concerten blijven we natuurlijk toch wel kerkgebonden."

Je ging in 1994 met de V.U.T., Jan. Waarom?

Jan: "Er waren nog zoveel dingen te doen. Ik ben een jaar lang Gouverneur van district 1580 (Noord-Holland) van Rotary geweest en bezocht alle clubs. Ik ben erg onder de indruk geraakt van wat er allemaal gebeurt. Maar soms moest ik ze ook met wat peptalk opjutten. Dat ligt me trouwens wel."

Ini: "Hij kon altijd al praten. In onze jeugd hield Jan, hij was toen tien jaar, af en toe een verhaal in de paardenstal bij de kerk. Jampie Pasveer geeft een lezing, zeiden we dan tegen elkaar en dan zaten we op bankjes naar hem te luisteren."

Jan: "Ja, dat had ik van de knapenvereniging. Later bij de jongelingen, daar werd je pas echt gevormd. Daar leerde je ook discussiëren."

Zouden jullie terug willen naar Drenthe?

Jan: "Zeer beslist niet. Wel graag zo af en toe Drenthe weer

opsnuiven. Ik lees alles wat er in 't Drents verschijnt. Ik heb het woordenboek van Kocks gekocht, de psalmbundel, boeken met Drentse verhalen. Ik voel me er wel bij betrokken. Wij zijn ook altijd geabonneerd geweest op Maandblad Drenthe en nu op Drenthe Totaal. Het blad is veel beter geworden, maar ik vind het wel jammer, dat er zo weinig Drentstalige bijdragen in staan. Maar terug, nee! Het tempo is me te traag en cultureel gebeurt er, vergeleken met het westen, erg weinig."

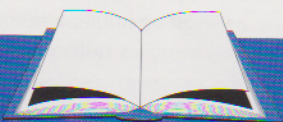
Ini: "Het is er allemaal zo stil. Ik kan 't me ook niet voorstellen terug te gaan, alleen al omdat ik Zaanse kinderen heb. En we zijn zo vast geworteld in de Zaanstreek. We zijn Zaanse geworden en dat voelen ze daar ook zo. Maar ik vind 't wel enig om zo af en toe terug te komen."

De Drentse afkomst blijft dus nog wel belangrijk.

Ini: "Ik ben blij met mijn Drentse afkomst. Je kunt afzien, dat was je van jongsaf gewend."

Jan: "Ik vind Drenthe niet vrolijk. Als mijn moeder heel erg blij was, zei ze: Ik mag niet mopperen! Wij zijn echt een combinatie van Drenten en Zaanse geworden. Ook nuchter. Zoals ik eens een pure Drent heb horen zeggen: A'j wilt, dat an 't end van je leven je vrouw je haand vastholt, mö'j warken! En zo is het. 't Komt allemaal niet vanzelf in dit leven. Je moet er je best voor doen, ervoor werken."

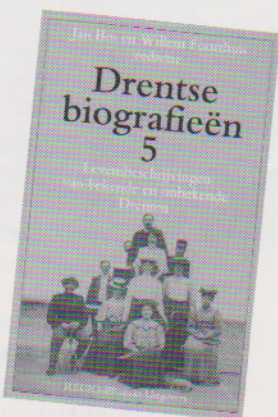
Daar houden we 't maar bij. Ini en Jan gaan weer terug naar Zaandam, naar hun leven, naar Jans concerten. Van de pietereulieventer tot de dirigent voor Hare Majesteit. Maar 't komt allemaal niet vanzelf, je moet ervoor werken.

SIGNALERING samengesteld door PBe Drenthe

Drentse biografieën (5)

Titel: Drentse biografieën
levensbeschrijving van bekende en
onbekende Drenten
Auteur: Jan Bos en Willem Foorhuis
Uitgever: REGIO-PROJEKT
Jaar van uitgave: 1997
Aantal bladzijden: 164
Prijs: f 19,95
ISBN: 90.5028.094.3

In dit vijfde deel van de reeks Drentse Biografieën wordt de lezer opnieuw een 'verzameling Drenten' gepresenteerd die zich door hun prestaties op lokaal, provinciaal of zelfs landelijk - Koenraad Wolter Gratama zelfs op

internationaal - niveau voldoende hebben onderscheiden op hun vermelding te rechtvaardigen. Het betreft ditmaal 27 mannen en één vrouw (Marchien Eising), van wie de 'oudste' nog in de 17e eeuw werd geboren (Alberti, controversieel hoogleraar in de theologie in Leiden) en de 'jongsten' (Hans Heijting en Jan Pelleboer) nog maar betrekkelijk kort geleden zijn overleden (in 1992). Sommigen waren 'minimum-Drenten': zij verlieten Drenthe al op zeer jonge leeftijd (Van Heutz), anderen kwamen als 'immigranten' en zijn tenminste een deel van hun leven in Drenthe werkzaam geweest zoals de waterstaat-ingenieurs Snellebrand en Van Veelen, de uit de Haagse School afkomstige schilder Van de Sande Bakhuyzen en de amateur-archeoloog Voerman.

Hun levensbeschrijvingen vormen tezamen een bont maar tegelijk boeiend geheel. Een alfabetische lijst van alle tot nu toe in de reeks verschenen biografieën sluit dit deel af.

Drenthe
TOTAAL

41